

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Прев 1381/2023
24.10.2024. године
Београд

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Бранка Станића, председника већа, Татјане Миљуш и Татјане Матковић Стефановић, чланова већа, у парници по тужби тужиоца Promist ДОО Нови Сад, Хајдук Вељкова број 11, чији је пуномоћник Миодраг Петровић, адвокат у ..., против туженог NLB Комерсијална банка АД Београд, Улица Светог Саве број 14, чији је пуномоћник др Немања Алексић, адвокат у ..., ради накнаде штете, вредност предмета спора 180.283.517,50 динара, одлучујући о ревизији туженог, изјављеној против пресуде Привредног апелационог суда 12Пж 654/23 од 12.04.2023. године, у седници већа одржаној 24.10.2024. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УСВАЈА СЕ ревизија туженог, **УКИДАЈУ СЕ** пресуда Привредног апелационог суда 12Пж 654/23 од 12.04.2023. године и пресуда Привредног суда у Београду 12П 2908/20 од 22.09.2022. године исправљена решењем истог суда 12П 2908/20 од 22.12.2022. године, и предмет се враћа првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Привредни суд у Београду је донео пресуду 12П 2908/2020 дана 22.09.2022. године, исправљену решењем истог суда 12П 2908/2020 од 22.12.2022. године, којом је усвојио тужбени захтев и обавезао туженог да тужиоцу исплати износ од 1.795.000,00 USD са каматом у складу са Законом о затезној камати почев од 01.04.2014. године до исплате и да тужиоцу на име накнаде трошкова парничног поступка исплати износ од 2.124.400,00 динара.

Привредни апелациони суд је пресудом 12Пж 654/23 од 12.04.2023. године одбио жалбе туженог као неосноване и потврдио решење Привредног суда у Београду 12П 2908/20 од 22.12.2022. године, којим је исправљена пресуда Привредног суда у Београду 12П 2908/2020 од 22.09.2022. године, и пресуду Привредног суда у Београду 12П 2908/20 од 22.09.2022. године и одбио захтев тужиоца за накнаду трошкова другостепеног поступка, као неоснован.

Против наведене правноснажне пресуде другостепеног суда тужени је изјавио дозвољену и благовремену ревизију, којом пресуду побија због битне повреде одредаба

парничног поступка из члана 374. став 1. ЗПП, учињену у поступку пред другостепеним судом и због погрешне примене материјалног права.

Тужилац је поднео одговор на ревизију туженог.

Врховни суд је испитао побијану пресуду по одредбама 408. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ бр 72/2011 ... 10/2023) и одлучио да је ревизија туженог основана.

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је као налогодавац дана 31.03.2014. године дао туженој банци налог за плаћање износа од 1.795.000 USD у корист „JCS Minudobrenya“ 2 himzavodskaya street Rossosh Russia. Тужени је истог дана дао налог за плаћање путем „Swift“ референце преко своје коресподентне банке Deutsche bank trust company Americas, преко које врши плаћања према иностранству, и тужиоцу доставио наведену „Swift“ референцу. Уз налог за плаћање тужилац је доставио документацију по којој врши плаћање – фактуру продавца „JCS Minudobrenya“ 2 himzavodskaya street Rossosh Russia као доказ о постојању своје обавезе плаћања према иностранству. Тужени је спровео процес провере кроз С-Монитор дана 31.03.2014. године, а утврђено је да у систему туженог нема података када је специјализовани софтвер адејтован новим, накнадно уведеним санкцијама OFAC. Плаћање је извршено 31.03.2014. године, након што је OFAC проширио санкције дана 17. или 19.03.2014. године, које су везане за извршење спорног налога тужиоца, према физичком лицу АА, власнику привредног друштва из Русије „JCS Minudobrenya“. У софтверу нема записа да ли је тужени извршио проверу према критеријуму - физичка лица, у вези извршења налога тужиоца. На списку санкција OFAC налазило се физичко лице, АА, а не привредно друштво чији је он власник „JCS Minudobrenya“. Налог за плаћање се, међутим, односио на привредно друштво. С-Монитор није систем туженог, већ систем који је он користио за своје потребе, а представља екстерни вендорски систем, па вештак није могао да се изјасни шта је конкретно било могуће или не, у смислу трансакције за обраду налога о повезаним лицима, имајући у виду датум трансакције, јер му није достављена пројектно техничка документација на дан реализације трансакције. Утврдио је да се приликом провере уноси само име правног лица у софтвер који даље врши проверу. Утврђено је да је тужени на дан трансакције извршио проверу претраживања по правном лицу из вендорског софтвера и добио информацију да нема потребе за подизањем аларма, односно привредно друштво „JCS Minudobrenya“ није било на списку санкција OFAC. Ради се о санкцијама у вези Украјинског програма, Канцеларије Сједињених америчких држава за контролу стране имовине OFAC. Аутоматизовани софтвер С-Мониторинг је тужени користио ради праћења међународних санкција УН, ЕУ и OFAC. Даље је утврђено да је мејл поруком од 31.03.2014. године Deutsche bank Trust Company Americas известила туженог, позивом на референцу туженог, да трансакција није обрађена због санкција које се тичу Украјинског програма, у складу са прописима Канцеларије Сједињених америчких држава за контролу стране имовине OFAC, те да ће уплаћена средства бити положена на блокирани рачун код ове банке са напоменом да је банци забрањено да изврши повраћај блокираних средстава све док OFAC не изда дозволу, по захтеву који се може упутити Одељењу за контролу директора канцеларије за контролу стране имовине Одељења трезора у Вашингтону. Тужилац нема приступа блокираним средствима по основу неизвршеног налога од 31.03.2014. године. Из налаза вештака финансијске струке је првостепени суд утврдио да обавештење

коресподентне банке туженог значи да конкретна трансакција не може бити предмет међусобног поравнања између те банке и туженог и да ће коресподентна банка та средства задуживати на свом рачуну до окончања питања санкција.

Првостепени суд је закључио да постоји пасивна легитимација туженог, јер тужени до закључења главне расправе није доставио доказ да је утужени износ вратио тужиоцу или да су средства пренета крајњем кориснику у смислу извршења налога. Основ обавезе туженог за испуњење тужбеног захтева налази у закључку да је тужени поступао супротно уговору о налогу и начелима облигационог права у смислу члана 12. и 16. Закона о облигационим односима, да је тужени морао бити упознат са постојањем мера санкција Сједињених америчких држава према правним лицима и физичким лицима као власницима тих правних лица у вези Украјинског програма, па је био дужан да поступа са повећаном пажњом, а то значи не само да изврши проверу инплементираног софтвера чији резултати зависе од различитих аспеката, то јест базе података и критеријума провере и његове техничке правилности и ажурираности података, те да је морао да упозори тужиоца и да му предочи у ком смислу постоји ограничење у вези реализације датог налога за иноплаћање.

Другостепени суд није прихватио закључак првостепеног суда да је тужилац туженом наложио да плаћање изврши путем електронског трансфера средстава у корист коресподентне банке Morgan Chase New York, јер то није било наведено у налогу. Стога је тужена банка имала право да налог изврши преко своје коресподентне банке, преко које је извршавала и претходне налоге тужиоца. Тужилац није доказао и није утврђено у првостепеном поступку да новчана средства која је уплатио тужилац за извршење налога не би била задржана да је коресподентна банка била Morgan Chase New York SAD. Међутим, закључује да је правилно првостепени суд на темељу одредбе члана 751. Закона о облигационим односима и члана 12. и 16. истог закона закључио да је тужени, како су санкције OFAC јавно објављене, морао бити упознат са постојањем тих санкција према правним лицима, али и физичким лицима као власницима правних лица у вези Украјинског програма и да је био дужан да поступа са повећаном пажњом и провери да ли је власник руског предузећа стављен под санкције и упозори тужиоца да постоји ограничење у вези реализације датог налога за иноплаћање. Закључује да пасивна легитимација туженог по постављеном тужбеном захтеву стоји са основа обавезе на накнаду штете коју је тужени причинио тужиоцу, а не због стицања без основа. Стога је без утицаја где се новац налази.

На темељу таквих закључака је правноснажно обавезан тужени да тужиоцу исплати износ од 1.795.000 USD, који је тужени платио по налогу тужиоца 31.03.2014. године, коју трансакцију коресподентна банка туженог није спровела због санкција које се тичу Украјинског програма, већ су средства положена на блокирани рачун код те банке са забраном да изврши повраћај блокираних средстава све док OFAC не изда дозволу.

Врховни суд закључује да је према тако утврђеним чињеницама преурањена одлука о тужбеном захтеву, јер је изостао закључак судова о штетној радњи, односно пропустима туженог и о штети коју тужилац трпи из конкретног догађаја.

Према разлозима пресуђења које су судови изнели, првостепени суд налази да је тужени поступио супротно налогу тужиоца, док другостепени суд налази да је тужена

банка, с обзиром на садржину налога, имала право да налог изврши преко своје коресподентне банке. Првостепени суд је обавезао туженог полазећи од утврђења да тужени није доказао да је утужени износ вратио тужиоцу или да су средства пренета крајњем кориснику у смислу извршења налога. Другостепени суд сматра да је правилно првостепени суд на темељу одредбе члана 751. и члана 12. и 16. Закона о облигационим односима нашао да је тужени, како су санкције OFAC јавно објављене, морао бити упознат са постојањем тих санкција према правним лицима, али и физичким лицима као власницима правних лица у вези Украјинског програма и да је био дужан да поступа са повећаном пажњом и провери да ли је власник руског предузећа стављен под санкције, иако се налог за плаћање односио на предузеће, и о томе упозори тужиоца да постоји ограничење у вези реализације датог налога, али да пасивна легитимација туженог по постављеном тужбеном захтеву стоји са основа обавезе на накнаду штете коју је тужени причинио тужиоцу, а не због стицања без основа. По питању пропуста тужене банке, да би се њено поступање сматрало повећаном пажњом, судови налазе да није довољно да је тужени на дан трансакције извршио проверу претраживања по правном лицу из вендорског софтвера и добио информацију да нема потребе за подизањем аларма. Шта више, првостепени суд сматра да то не значи само да изврши проверу инплементираног софтвера чији резултати зависе од базе података и критеријума провере и његове техничке правилности и ажурираности података.

Врховни суд указује да чињеница да су парничне странке биле у уговорном односу подразумева примену одредаба Закона о облигационим односима о обавезама у односу на обе уговорне стране, па тако и на понашање сагласно начелу савесности и поштења из члана 12. ЗОО, и у заснивању и у испуњењу уговора, и да поступају пажњом доброг привредника (члан 18. ЗОО). Применом одредаба члана 262. ЗОО, тужилац је био овлашћен да од туженог захтева испуњење налога, а тужени је био дужан да је испуни онако како она гласи. У конкретној парници тужилац као налогодавац потражује накнаду штете коју је претрпео поступањем туженог по налогу, у ситуацији када налог није могао бити реализован. Питање је да ли у конкретним околностима постоји одговорност туженог што јесте поступао по налогу, за који се испоставило да није могао бити реализован. То отвара и питање да ли је предмет налога уопште био могућ.

Судови су одлучили о одговорности туженог због повреде уговора на темељу неконкретизованих закључака да је ради поступања по налогу требало да предузме више, без утврђења шта је конкретно било могуће или не, у смислу трансакције за обраду налога о повезаним лицима имајући у виду датум трансакције, и без позивања на конкретне прописане процедуре, што се не може прихватити за довољно за одлуку. Не може се прихватити за довољан ни закључак првостепеног суда да је тужени требало да упозори тужиоца и да му предочи у ком смислу постоји ограничење у вези реализације датог налога за иноплаћање, код утврђења да су санкције OFAC јавно објављене, па тиме познате и тужиоцу.

За настанак обавезе једне стране да накнади штету другој страни у вези са испуњењем уговора, између осталих услова, неопходан је услов постојања штете. Према одредбама члана 155. Закона о облигационим односима, штета је умањење нечије имовине (обична штета) и спречавање њеног повећања (измакла корист). Према одредби члана 189. истог закона, оштећеник има право на накнаду обичне штете и на

накнаду измакле користи. При оцени висине измакле користи узима се у обзир добитак који се могао основано очекивати према редовном току ствари или према посебним околностима, а чије остварење је спречено штетниковом радњом или пропуштањем. Према одредби члана 190. ЗОО, суд ће, узимајући у обзир и околности које су наступиле после проузроковања штете досудити накнаду у износу који је потребан да се оштећеникова материјална ситуација доведе у оно стање у коме би се налазило да није било штетне радње или пропуштања. Према одредби члана 266. ЗОО, поверилац има право на накнаду обичне штете и измакле користи, које је дужник у време закључења уговора морао предвидети као могуће последице повреде уговора, а с обзиром на чињенице које су му тада биле познате или морале бити познате, а у случају преваре или намерног неиспуњења као и неиспуњења због крајње непажње, поверилац има право захтевати од дужника накнаду целокупне штете која је настала због повреде уговора.

Тужилац је тужбу засновао на наводу да се уплата блокираних средстава односила на авансно плаћање робе, која роба због неизвршеног авансног плаћања није увежена и до данас није испоручена тужиоцу, нити су му враћена блокирана новчана средства у висини од 1.795.000 USD.

У конкретној ситуацији штета по тужиоца могла би произићи из чињенице да су његова новчана средства блокирана тако да њима не може располагати до дозволе OFAC, и да ће коресподентна банка та средства задуживати на свом рачуну до окончања питања санкција, како је то утврђено из обавештења коресподентне банке. Међутим, из до сада утврђеног чињеничног стања не произилази несумњиво закључак да је настало умањење имовине тужиоца у износу од 1.795.000 USD, и да је то обична штета коју тужилац трпи у конкретним околностима. Не може зато, што према до сада утврђеним чињеницама произилази да је тужилац привремено онемогућен да располаже новчаним средствима. Нису расправљене чињенице о значају блокаде новчаних средстава тужиоца према садржини санкција OFAC.

Са друге стране, наводи тужиоца изнети у тужби да због неизвршеног авансног плаћања предметним средствима роба тужиоцу до данас није испоручена, није била предмет доказивања у парничном поступку, нити су пресуде нижестепених судова засноване на утврђењу такве чињенице.

Стога, није расправљено у ком одређеном виду је тужилац трпео штету и да ли је еквивалент те штете новчани износ од 1.795.000 USD.

У конкретној ситуацији, код тврдње да је већ на дан налога тужиоца за плаћање постојала санкција у односу на власника продавца коме је плаћање намењено, радило би се о ништавости уговора о налогу због предмета обавезе, по одредби члана 47. ЗОО. Ово стога што је плаћање било немогуће због санкција, или административне забране од стране трећег лица. Последица ништавости прописане су у члану 104. став 1. ЗОО тако да је свака уговорна страна дужна да врати другој све оно што је примила по основу таквог уговора, или ако то није могуће, или ако се природа оног што је испуњено противи враћању или ако се природа оног што је испуњено противи враћању, има се дати одговарајућа накнада у новцу. У конкретној случају износ који се тражи тужбеним захтевом, од 1.795.000,00 USD није тужени примио на име испуњења обавезе тужиоца, већ је износ упућен трећем лицу, руској фирми по налогу тужиоца, и

као такав блокиран. За сада се не може се закључити да је имовина туженог увећана за износ који тужилац тражи тужбеним захтевом, будући да се износ води на рачуну са ког не може располагати ни тужени, нити ће бити укључен у међусобна поравнања, односно салдирања потраживања између туженог и коресподентне банке.

Ради правилне примене материјалног права на које је указано, у одлучивању о тужбеном захтеву било је потребно расправити сва наведена питања.

Из тих разлога су пресуде укинута и предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење, на основу одредбе члана 416. став 2. Закона о парничном поступку, када ће бити одлучено и о трошковима целог поступка, по одредби члана 165. став 3. ЗПП.

**Председник већа – судија
Бранко Станић,с.р.**

**За тачност отправака
заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић**